

KRISTIINANKAUPUNKI
LAPVÄÄRTTI, ÖSTRA UTTERMOSSA, GRANLIDEN
(nyk. Kristiinankaupunki)

Kivikautisen asuinpaikan
koekaivaus 1979

Mirja Miettinen

Lapväärtti, Östra Uttermossa, Granliden

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 30.7.- 3.8.1979

kunta: Kristiinankaupunki, ent. Lapväärtti

kylä: Östra Uttermossa

tila: Västergård RN:o 1:16, omistaja Åke Kvarngård

peruskartta 1232 10 KÄRJENKOSKI (1:20 000)

koordinaatit peruskoordinaatistossa: x = 6893 78

y = 532 66

z = 57,5 - 60

löydöt: 20724:1-123 (koekaivauslöydöt)

20341:1-9 (v. 1978 kerätyt)

karttaliitteet s. 10-13

yl. kartta s. 11 (1:500) L 23

valokuvat: 53516 - 53526, s. 14-16

hastauttavanalyysi s. 17

diat: 4979 - 4981

Löytöhistoria

Kesällä 1978 tuli museoviraston esihistorian toimistoon ilmoitus Lapväärtistä tavatuista muinaislöydöistä. Koska kysymyksessä olivat selvät kivikautiset asuinpaikkalöydöt ennestään tuntemattomalta paikalta kävi allekirjoittanut tarkastamassa paikan virkamatkallaan syyskuussa 1978. Oppaina toimivat löydöistä ilmoittanut johtaja Rurik R. Nylund ja löytäjä, konemestari Alfons Granroth, molemmat Dagsmarkin kylästä.

Alfons Granroth oli osallistunut kesäkuussa 1978 Lapväärtissä pidettyyn Vaasan kesäyliopiston ohjelmaan liittyneeseen arkeologian kurssiin, joka suoritti koekaivauksen Bergåsenin kivikautisella asuinpaikalla (ks. Matti Bergströmin kaivauskertomusta top. arkistossa). Myöhemmin samana kesänä malmikiviä etsiessään hän löysi metsäautotien ojaleikkauksesta kvartsi- ja kivilaji-iskoksia, hiukan keramiikkaa sekä hiotun kiviesineen katkelman (KM 20341:1-6). Allekirjoittanut saattoi syyskuussa 1978 poimia samasta ojaleikkauksesta ja ojasta nostetusta hiekasta lisää löytöjä (KM 20341:7-9).

Asuinpaikan laajuutta ei voitu lähemmin määrittää käynnin aikana koska maasto tieleikkausta lukuunottamatta oli eheää. Löytöpaikan länsipuolella olevasta pienestä hiekkakuopasta, josta hiekkaa on otettu lähinnä kotitarpeiksi, ei löytynyt mitään asuinpaikkaan viittaavaa. Vaasan kesäyliopiston ohjelmaan v. 1979 sisältyvän Lapväärtissä pidettävän arkeologian kurssin kenttätyökohteeksi valittiin Granlidenin asuinpaikan laajuuden määrittely koekaivauksen avulla.

Sijainti

Granlidenin asuinpaikka sijaitsee Kristiinankaupunkiin kuuluvan entisen Lapväärtin pitäjän itäosassa, Östra Uttermossan kylässä, n. 12 km kaakkoon Lapväärtin kirkosta. Paikka on n. 1700 m pohjoiseen Träskvik-Kärjenkoski maantieltä, Högberget (kartalla myös Paulakangas -nimisenä) -nimisen kallioalueen itäreunaa kulkevan met-

säautotien varrella. Löytökohdalla on Högbergetin ja sen luoteispuolella olevan pienemmän kallioalueen (Sandheden) välillä matalampi, luode-kaakko -suuntainen hiekkakangas, jolla kasvaa mäntymetsää. Maasto laskee koillisessa ja pohjoisessa Ojakorpi -nimiselle suoalueelle, lounaassa Prupsmossen -nimiselle suolle. Löytöpaikan pohjois- ja itäpuolella oleva rinne on nimeltään Granliden. Paikan korkeus on peruskartan mukaan 55 ja 60 m välillä. Kaivauksella käytetyn kiintopisteen (suurehko maakivi, johon hakattiin rengaskuvio, ks. yleiskartta) korkeus vaaittiin Träskvik-Kärjenkoski maantien pohjoispuolella, n. 200 m länteen metsäautotien alusta olevasta peruskartalle merkitystä kiintopisteestä (76.06 m). Kaivauskiintopisteen korkeudeksi saatiin 59,44 m ymp.

Kaivauksen kulku

Maastoon paalutettiin metsäautotien ~~suuntainen linja 620~~ ^{tien eteläpuolelle}. Lähellä kallioalueen reunaa tehtiin linjalle kohtisuora poikkilinja 160, joka vedettiin tien pohjoispuolelle. Tänne tehtiin tien suuntainen linja 580 sekä sille lisäksi poikkilinjat 140 ja 120.

Koska kurssilla oli käytettävissään vain viikko oli kaivaus suoritettava koekuopituksena (1 x 1 m kuopat). Osanottajia oli 9, joista pääosa oli mukana koko ajan.

Ensimmäiset kuopat kaivettiin linjoilla 620 ja 160 tien eteläpuolella. Kun nämä vastoin odotuksia osoittautuivat verrattain niukka löytöisiksi, jatkettiin linjoilla 160 ja 580 tien pohjoispuolella. Pohjois- ja itärinteelle kaivettiin vielä linjoilla 140 ja 120 kuoppia alarajan selvittämiseksi. Viimeksi kaivettiin kuopat linjan 620 eteläpuolella.

Kuopat kaivettiin 10 cm:n kerroksina lastoilla ja maa seulottiin. Löydöt otettiin talteen kuopittain

Havainnot

Kuopista tehtiin seuraavanlaisia havaintoja:

(selostuksessa on lueteltu maakerrokset pinnasta alkaen, kunkin vahvuus, väri yms., kuopan kaivettu syvyys sekä oliko löytöjä vai ei.)

kuoppa 95-555:

turve 3 cm
 huuht.maa 5-8 cm
 keltainen hiekka,
 jossa ruostemaata
 kok. syv. 25 cm
 löydötön

kuoppa 110-580

turve 3 cm
 huuht.maa 4-6 cm
 keltainen hiekka,
 jossa ruostemaata
 kok.syv. 30 cm
 löydötön

kuoppa 120-565

turve 4 cm
 huuht.maa 6-8 cm
 keltainen sora,
 kivistä, ruostemaata
 kok. syv. 25 cm
 löytöjä

kuoppa 120-570

turve 5 cm
 huuht.maa 8 cm
 keltainen sora,
 kivistä, ruostemaata
 kok.syv. 30 cm
 löytöjä

kuoppa 120-580

turve 5-8 cm
 huuht.maa 7-10 cm
 kelt.kivetön hiekka
 kok.syv. 45 cm
 löytöjä

kuoppa 120-590

turve 5 cm
 huuht.maa 8-10 cm
 keltainen hiekka,
 yläosassa rautaoksidijuova
 kok.syv. 35 cm
 löydötön

kuoppa 130-580

turve
 huuht.maa
 kelt.hiekka
 kok.syv. 30 cm
 löytöjä

kuoppa 140-560

turve 5-8 cm
 huuht.maa 8-14 cm
 keltainen hiekka, jossa huuhtoutuneen maan alapuolella ruostenvärinen raita n. 5-8 cm.
 Kivetöntä ja hienompaa ainesta kuin ylempänä linjalla 140.
 kok. syv. 40 cm
 löytöjä

kuoppa 140-565

turve 5-8 cm
 huuht.maa 5-15 cm
 ruskeanharmaata karkeah-
 koa hiekkaa, alempana
 ruosteenväristä
 kok.syv. 35 cm
 löytöjä

kuoppa 140-570

turve 5-8 cm
 huuht.maa 8-12 cm
 kellanrusk. hiekkaa,
 alempana kivisempää
 kok.syv. 35 cm
 löytöjä

kuoppa 140-575

turve 8-12 cm
 huuht.maa 10-15 cm
 keltaista ruosteekirjavaa
 hiekkaa yläosassa, alempana
 kelt. hiekkaa
 kok.syv. 40 cm
 löytöjä

kuoppa 140-580

turve 2-3 cm
 huuht.maa 4-6 cm
 keltainen hiekka,
 yläosastaan tummempi
 kok.syv. 30 cm
 löytöjä

kuoppa 140-585

turve 2-3 cm
 huuht.maa 3-8 cm
 ruskeankirjava likamaansek.
 hiekka n. 25-60 cm. Kuopassa

osa kivetöntä tulisijaa
 ks. profiilipöörros,
 kok. syv. 70 cm
 löytöjä

kuoppa 140-590

turve 3-5 cm
 huuht.maa 5-8 cm
 punaruskehtavaa hiekkaa, alem-
 pana keltaista (iskukivi l. nui-
 jan teelmä n. 25 cm syvällä)
 kok. syv. 40 cm
 löytöjä

kuoppa 145-580

turve 5 cm
 huuht. maa 3-6 cm
 kelt. hiekka
 kok. syv. 30 cm
 löytöjä

kuoppa 145-585

turve 3-5 cm
 huuht. maa 5-12 cm
 kelt. hiekka
 kok.syv. 40 cm
 löytöjä

kuoppa 150-580

turve 3 cm
 huuht. maa 3-6 cm
 kelt. hiekka
 kok. syv. 30 cm
 löytöjä

kuoppa 155-580

turve 3-4 cm
 huuht. maa 5-8 cm

kelt. hiekka
kok. syv. 40 cm
löytöjä

kuoppa 160-585 ja 150-590

turve 5 cm
huuht. maa 4-7 cm
keltainen hiekka
kok. syv. 40 cm
löytöjä

kuoppa 160-605

turve 4 cm
huuht. maa 3-7 cm
kelt. hiekka
kok. syv. 30 cm
löydötön

kuoppa 160-610

turve 5 cm
huuht. maa 6-9 cm
kelt. hiekka
kok. syv. 25 cm
löydötön

kuoppa 160-620

turve 5 cm
huuht. maa 10-13 cm
keltainen hiekka
kok. syv. 50 cm
löydötön

kuoppa 165-620

turve 5-8 cm
huuht. maa 8-14 cm
keltainen hiekka
kok. syv. 45 cm
löytöjä

kuoppa 170-620

turve 5 cm
huuht. maa 6-12 cm
kelt. hiekka, jonka yläosassa
n. 13 cm:n vahvuudelta tummempaa
maata (rikastumiskerros)
kok. syv. 45 cm
löytöjä

kuoppa 175-620

turve 5 cm
huuht. maa 6-12 cm
kelt. hiekka, yläosassa rikastu-
miskerros
kok. syv. 30 cm
löytöjä

kuoppa 180-620

turve 5 cm
huuht. maa 6-10 cm
kelt. hiekka
kok. syv. 35 cm
löytöjä

kuoppa 190-620

turve 5-8 cm
huuht. maa 8-14 cm
kelt. kivinen sora
kok. syv. 30 cm
löydötön

kuoppa 195-620

turve 5 cm
huuht. maa 8-14 cm
kelt. sora, alempana kivistä
kok. syv. 30 cm
löytöjä

kuoppa 200-620

turve 3-5 cm
 huuht. maa 4-8 cm
 kelt. kivetön hiekka
 kok. syv. 30 cm
 löydötön

kuoppa 205-620

turve 3-7 cm
 huuht. maa 4-9 cm
 keltainen hiekka
 kok. syv. 40 cm
 löydötön

kuoppa 215-620

turve 5 cm
 huuht. maa 3-8 cm
 keltainen, kivetön hiekka
 kok. syv. 35 cm
 löytöjä

kuoppa 140-620

turve 5 cm
 huuht. maa n. 8 cm
 ruskeankeltainen sora, kivistä,
 hiiltä n. 20 cm syvällä (juurakko?)
 kok. syv. 35 cm
 löydötön

kuoppa 200-640 ja 200-660

turve 5 cm
 huuht. maa 5-10 cm
 kelt. kivetön hiekka
 kok. syv. 30 cm
 löytöjä

kuoppa 200-680

turve 5 cm
 huuht. maa 6-8 cm
 kelt. ruskehtava hiekka karkeampaa
 kuin edellisillä, mutta ei kivistä
 kok. syv. 30 cm
 löytöjä

Kuten havainnoista käy selville, oli maa turpeen ja paikoin varsin vahvan vaaleanharmaan tai melkein valkoisen huuhtoutumiskerroksen alla enimmäkseen vaaleankeltaista hiekkaa, jonka karheus vaihteli jonkinverran. Lähinnä kalliota olevissa kuopissa maa oli karkeaa sora tai ruostemaan sekaista hiekkaa. Väriltään selvästi erottuvaa likamaata, kulttuurikerrosta havaittiin vain muutamassa kuopassa. Pääosassa kuoppia olivat löydöt kuitenkin varsin "puhtaan" näköisessä hiekassa. Ylimmät löydöt tulivat esiin paikoin heti turpeen alta vaaleanharmaasta maasta; pääasiallinen löytösyvyys oli kuitenkin n. 10-25 cm.

Kuopassa 140-585 oli ruskeankeltaisen likamaa-alueen vieressä kivetön tulisija (ks. profiilipiirros).

Kaikkiaan kaivettiin 36 koekuoppaa, joista 10 oli löydötöntä.

Asuinpaikan laajuus

pohjoiseen ja itään viettävälle

Löytöjen pääosa keskittyy tien pohjois- ja itäpuolella olevalle teras-
sille. Löytöjen alaraja täällä näyttää tehtyjen havaintojen mukaan
olevan lähellä 57 m korkeutta. Tätä korkeutta hiukan alampana olevis-
ta muutamista kuopista löytyi vain joitakin kvartseja.

Etelässä muodostaa kalliomaasto luonnollisen rajan asuinpaikalle.

Välittömästi kallioalueen viereen tehdyissä kuopissa maa oli karkeaa
ja löydötöntä. Myös kaakkoon kuopasta 095-555 lähtien maasto näyttää
muuttuvan kivikkoiseksi.

Hiekkakangas jatkuu länteen kuopista 200-660/680, mutta viimeisten
kuoppien löydöt ovat varsin vähäisiä. Ajonpuutteen vuoksi ei alueen
tähän osaan ehditty kaivaa enempiä kuoppia. Saattaa olla, että asuin-
paikka tällä suunnalla (lännessä ja lounaassa) jatkuu n. 57,5 - 57 m:n
korkeudelle saakka, lähelle suon reunaa.

Luoteispuolella, tilanrajan tuntumassa olevan pienen hiekkakuopan
reunoilta ei löydetty mitään asuinpaikkaan viittaavaa siitä huolimatta,
että maa oli hienoa keltaista hiekkaa.

Kaikesta päätellen Granlidenin asuinpaikka on ollut pienialainen ja
käsittänyt kallioisen niemen kärjessä olevan hiekkaisen rantakaistan
pohjoiseen aukeavan muinaisen merenlahden perukassa. Ks. Rurik Nylun-
din laatimaa karttaa s. 13.

Ajoitus

Asuinpaikalta löydetty keramiikka on lähes kokonaan koristeetonta,
melko huonolaatuista ja pieninä paloina. Muutamissa paloissa on rengas-
leimaa, pieniä kuoppia ja viivoja. Kun otetaan lisäksi huomioon paikan
korkeus merenpinnasta, tulee kysymykseen lähinnä myöhäisen kampake-
ramiikan aika.

Röykkiönjäännös

Noin 80 m lounaaseen kiintopisteestä on kallioalueen reunalla pienen hajoitetun röykkiön jäännös. Röykkiön läpimitta ^{on} ja nykyisellään n. 3 m. Siihen kuuluneita kiviä oli hajallaan ympäristössä. Paikan korkeus on n. 60 m. ^{ymp.}
ks. valokuvat 53521-22.

Helsingissä 31.3.1981

Mirja Miettinen

ote peruskartasta 1:20 000 1232 10 KÄRJENKOSKI (1971)

 tutkimusalue

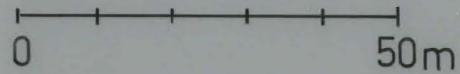
KRISTIINANKAUPUNKI/
LAPVÄÄRTTI, GRANLIDEN

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

M. Miettinen 1979

Kuopan 140-585 pohjoisseinän profiili

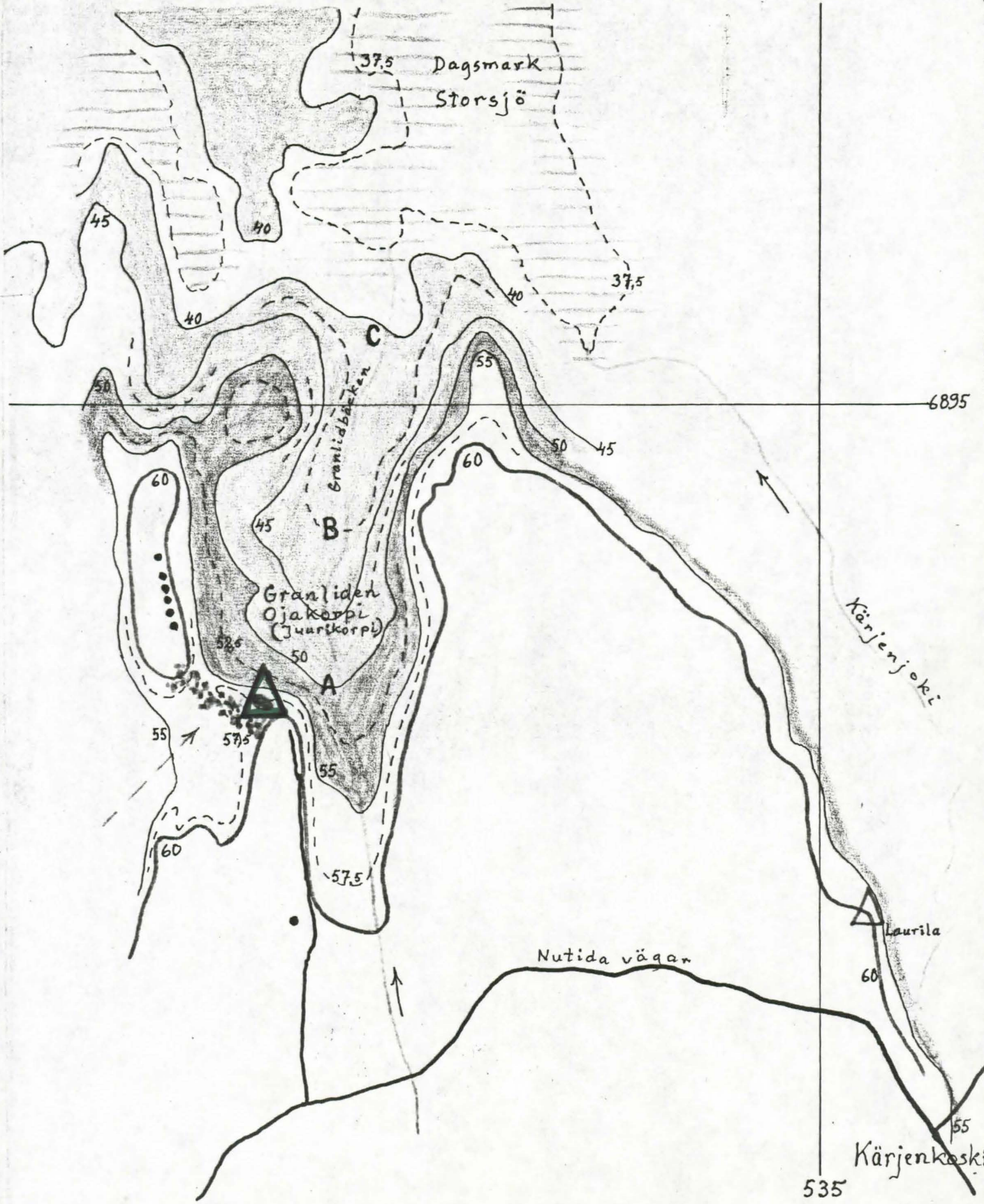
Mk 1:10

	turve		ruskea, keltainen
likamaan sekainen
hiekkä
	vaalea huuhtoutu-
nut maa		hiili
	harmaa, hiilen se-
kainen maa		vaaleankeltainen
hieno hiekkä

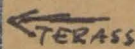
Beif.
 Boplatsområde (inom grön triangel) vid Granliden i östra Uttermossa (Kristinestad). På dikesvall bestående av fin sand uppgrävd längs skogsbilväg har hittats (20.6.1978) krukskärvor, kvartsavslag och avslag av skiffer på en 70 meters sträcka längs vägens södra sida mellan punkterna $x=689379$, $y=53269$, $z=56$ m och $x=689375$, $y=53276$, $z=57$ m ö. h.

53516

53517

53518

53519

KRISTIINAN KAUPUNKI, LAPVÄÄRTI, GRANLIDEN
KIVIK. ASUINPAIKKA TERASSILLA KALLIALUEEN
ALAPUOLELLA, PÄÄOSA TIEN OIK. PUOLELLA JA JAT-
KUU VAS. AUTON KOHDALTA. KUVA ETELÄSTÄ

GRANLIDENIN ENSIMMÄISET LÖYDÖT TEKI
ALFONS GRANROTH (KUVASSA) TÄSTÄ METSÄAUTON
OJALEIKKAUKSESTA, JOKA MERKITTY YLLÄ OLEVAAN PANO-
RAAMAKUVAAN NUOLIN (AUTOSTA VAS.)
KUVA ITÄKAKKOSTA

1978 Mäji Miettinen

53520

TIE →

S 18.

KRISTIINANKAUPUNKI /
 LAPVÄÄRTTI, GRANLIDEN
 KIVIK. ASP. KOEKAIVAUS - 79

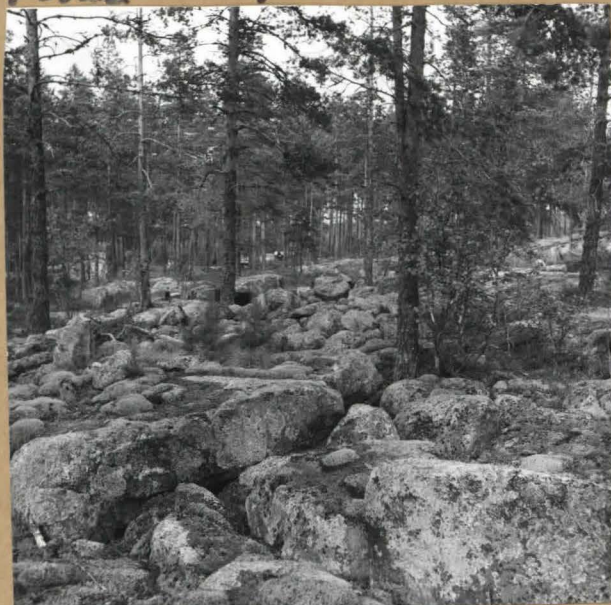
KOEKUOPPIA LINJALLA 620,
 KUVATTU LÄNNESTÄ, TERASSI, JOLLE
 LÖYDÖT KESKITTYVÄT NÄKYVÄ SEL-
 VÄSTI, TIE VASEMMALLA

53521

ASUINPAIKAN ETELÄPUOLISEN KAL-
 LIALUEEN PÖYKÖN REUNALLA OLI
 PIENEN RÖYKÖN JÄÄNNÖS (N.
 3 M Ø) KUVA ETELÄSTÄ.

53522

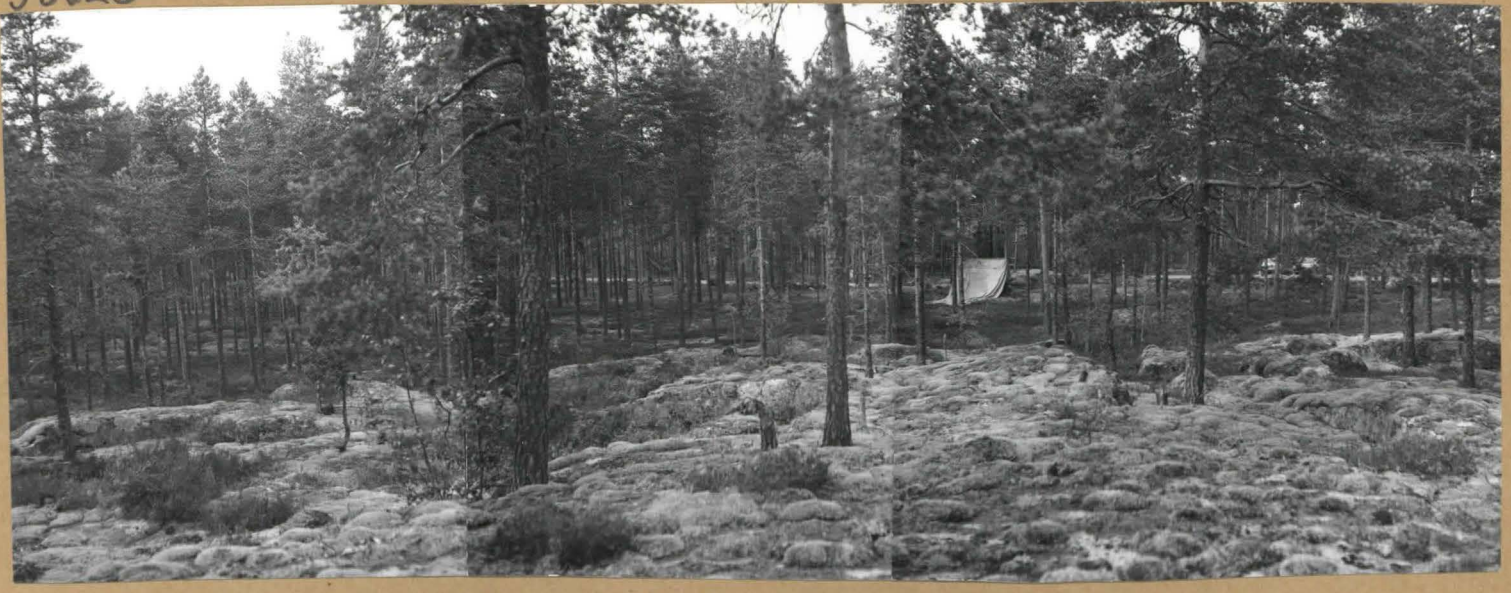
RÖYKÖN JÄÄNNÖS LÄNNESTÄ
 KUVATTUNA. TAUSTALLA KESK.
 NÄKYVÄT AUTOT Ovat ASUINPAI-
 KAN (TERASSIN) KOHDALLA.

1979 Kuv. Heikki Mäkelä

53523

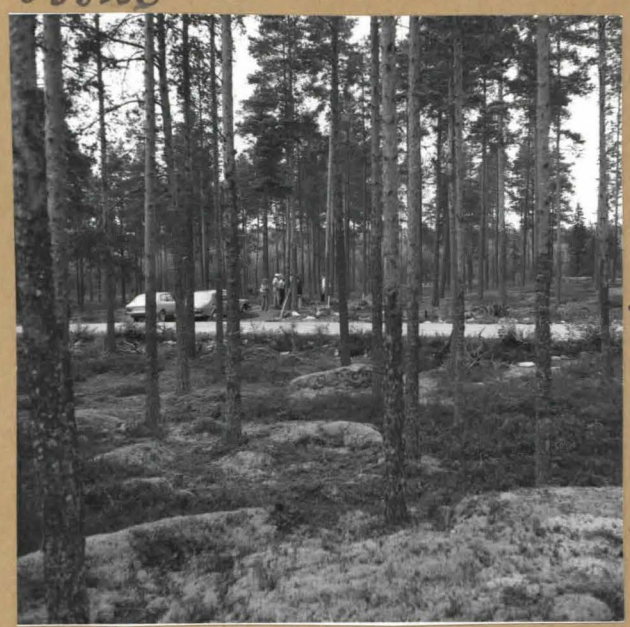
53524

53525

KRISTIINANKAUPUNKI/LAPVÄÄRTTI, GRANLIDEN
 KIVIKAUTISEN ASOINPAIKAN KOEKAIVAUS. PANDORAAMA ETELÄSTÄ
 KALLIOLTA.

53526

←
 LÖYTÖRIKKAIN ALUE KESKITYY
 TERASSILLE TIEN ITÄ. (KUVASSA
 OIK.) PUOLELLE.
 KUVA LÄNNESTÄ

1979 Kevy Niemi

Mirja Miettinen

Fosfaattianalyysi:

Analysoitavaksi annetut näytteet ilmakeivattiin ja 5 g maalajia (raekoko < 1 mm) uutettiin 25 ml 2% $C_6H_8O_7$ liuoksessa 50 ml dekanterilasissa n. 18 t. (Näyte haihtui uutosaikana n 5 ml.) Uuttuneesta liuoksesta erotettiin 1 ml liuosta koeputkeen, johon lisättiin 5 ml ns. "Lorchin kehitettä" ja lämmitettiin $90^{\circ}C$ tunnin ajan. Näyte laimennettiin 10 ml liuosta ja muodostunut väri-intensiteetti mitattiin EEL -kolorimetrillä käyttäen suodatinta 621 nm. Tulokset on ilmoitettu määrinä P_2O_5 mg/100 g maalajia.

Tulokset: Lappfjärd, Granliden

V/B1	460	O1/8	660
V/B3	490	V E	530
II2a	1380	IIIa2	900
I/42	740	III B1	615
I/ 22	1640	I 2a	2100
I/5	560	III 1B	740
O 2a	610	IV/B3	740
II a2	1400	IV/B2	400
IIB3	800	V c	475
VB2	550	II a 1	900
IIIa1	1400	IIIb2	490
IIIb1	610	I b2	720
II1a	820	V D	600
IIb2	800	IIIb	530
IIa	900	III B 3	840
IIb1	2100	II a 1	1520
Ia	530	V B	550
II3a	2100	I b 1	900
VB	600	II b	700
II/a1	1680	II a 1	900

Helsingissä 21.2.1980

Heikki Matiskainen